

С Т А Н О В И Щ Е

за дисертацията на **Кохар Хампарцум Андонян-Крадзян** за присъждане на образователната и научна степен **“Доктор”**, Нов Български Университет, F67161

от проф. **Сузана Клинчарова**, Консерватория Ньойи, Париж, Франция, хабилитация със заповед на Държавен Съвет на Франция от 28/11/2002 г.

Тема на дисертацията: АРФОВИ ШКОЛИ, СЪПЪТСТВАЩИ ЕВОЛЮЦИЯТА НА ИНСТРУМЕНТА. ОБЩА НАСОКА ПРИ СЪВРЕМЕННОТО ИЗПЪЛНИТЕЛСКО МАЙСТОРСТВО

В изпълнение на заповед 3-РК-108/24.01.2017 на Ректора на Нов български университет проф. д-р **Пламен Бочков**

1.Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Темата на настоящето изследване, неговият обхват и насоки предизвика жив интерес в професионалните среди на най-високо ниво, не само у нас но и в чужбина. Специалистите, които с готовност се отзоваха за лични мнения, интервюта и анкети горещо насърчиха идеята за темата на този докторат.

Арфата е един сравнително рядък инструмент, и броят на арфистите, които се занимават с научни изследвания е крайно ограничен. В България съществуват два доктората - "Арфата като колористичен инструмент в началото на ХХв." на Г-жа Анна Мария Равнополска 2002 г. и "Генезис на музикалния инструмент арфа и нейното приложение в съвременното композиторско творчество" на Г-ца Диана Роуан от 2014г.

Изследването на Кохар Андонян запълва една осезателна празнина не само в исторически, но и в педагогически аспект. Широкият обзор който обхваща важни моменти от развитието на инструмента, емблематичните творби придружаващи това развитие, както и арфовите школи в техния исторически и съвременен аспект не е случаен в тази теза. **Крайната цел е да бъде извадена арфата от шаблона, който за съжаление все още присъествува в музикалния ни живот, и който поставя инструмента в позицията на "непознат инструмент, с оскъден репертоар".**

Значимостта на този труд се състои също във факта, че всяка една от неговите части почива върху информация от изключителен интерес, която **представлява основа за нови изследвания.**

2. Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд.

Задачите и целите на труда на Г-жа Кохар Андонян са обосновани по извънредно прецизен начин и отговарят на една обективна необходимост от информация в сферата на арфовата педагогика. Разглеждането на еволюцията и запознаването със спецификата на инструмента, изследването на неговото развитие и усъвършенстване в светлината на зараждащите се музикални стилове, широкият поглед върху арфовия репертоар който, макар и без претенция за пълна изчерпателност е уникален по своя обхват са необходима база за вникването в задачите пред които се изправя арфовата педагогика на всеки отделен етап. Детайлното представяне на световните арфови школи, историческото им проследяване, сравнението и анализа на неизбежното им взаимодействие подготвят формулирането на най-важния момент в този труд - общите цели и задачи пред които се изправя световната арфова педагогика.

3. Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Методологията на която се обляга изследването и методиките които използва са особено подходящи за широката всеобхватност на този труд. Те почиват в голяма степен върху сравнителното ползуване на специализирана литература на пет езика, видео материали и информация от интернет. Най-ценната част се състои в лични контакти и интервюта на водещи специалисти по проблемите в респективните части на труда - 2.2- за появата на арфата в Европа - интервюта с Ана Пасети и с проф. Валерия Фол; 3.2 - за ползуването на копия на старинни инструменти при изпълнението на Монтеверди в Карнеги Хол - с Гуинет Уентинк; 3.3 - за прехода към арфа с единично престройване на педалите и създаването на сонатата на Карл Филип Емануел Бах - с доктор Луц Лесле.

В бта глава са включени две анкети проведени с някои от най-авторитетните имена на арфовата педагогика и изпълнителско изкуство на нашето време. Това е уникално по рода си изследователско постижение в сферата на този инструмент.

В труда са представени богат илюстративен материал, схеми и музикални примери. Включен е поглед към най-актуални изложби, концерти и конкурси (Париж 2016/17, Йерусалим 2016, Берлин 2015, Ню Йорк 2015...), както и експонати от частни колекции и архиви.

По този начин методиката е оптимизирана за най-удачното постигане на целите и задачите на дисертационния труд. Количеството, сравнението и критичния разбор на ползуваната информация ясно са прераснали в качество на проведеното изследване.

4. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд, включително и наличие на оригинален принос към науката.

Историческите факти които се съдържат в труда са не само внимателно и критично подбрани, но и подредени в една много прецизна хронология. Това е една колкото важна толкова и сложна задача, тъй като инструмента поради своята натура възниква в различни части на света в различни моменти на съответните епохи.

Напредъкът на средствата за датирание на археологическите находки ни принуждава да се отнасяме много внимателно към вече остаряли датировки и твърдения. Затова критичното отношение и сравнение на вече известните факти, както и запознаването с новите открития е ключов елемент при създаване на една съвременна хронология по отношение на появата и развитието на инструмента.

Разглеждането на тенденциите и анализа на влиянието, което оказват помежду си различните форми на инструмента, е от първостепенно значение. Внимателно подбраните примери на находки и сведения играят съществена роля при проследяването на това взаимодействие. Включената лична кореспонденция с Анна Пасети, италианска арфистка с водеща роля в изследванията върху историческата еволюция на инструмента и арфовия репертуар, и с известната българска траколожка проф. Валерия Фол позволява да се **поставят в съответния исторически контекст при еволюцията на инструмента, и примерите от българските земи касаещи тракийските конници и легендите за Орфей. (2.2)**

Фокусирането на този етап от изследването върху развитието на инструмента на Европейския континент, сравнението на арфовите инструменти съществуващи през епохата на древните цивилизации и миграционните процеси в южната и в северна му част, предвещава някои от изводите които ще открием при следващия етап на изследването - кристализирането на познатата ни днес форма на арфата.

При разглеждането на този феномен - утвърждаването на познатата ни днес триъгълна форма на арфата, факт безспорно принадлежащ на ранното Средновековие, се налага отново анализ на различните културни тенденции и взаимодействия в исторически аспект. **Хипотезата с която се ангажира този труд, касае взаимодействието между културните елементи от разпадащата се Римска Империя и новосъздаващите се държави и зони на влияние в нейната периферия. Тези взаимодействия са причина за установяването на окончателната триъгълна форма на арфата. (3.1).** Хипотезата касае формата на арфата и се опира върху съществуващия в Древна Гърция "тригонон", който оказва макар и постепенно, очевидно влияние върху келтската форма на инструмента при преминаването на мигриращите келтски племена през древногръцките земи. Този инструмент ще окаже постепенно влияние върху арфите в Келтиберия - част от Иберийския полуостров, и по-късно римска провинция, както и в гало-британските култури. Ще го намерим в неговата триъгълна форма в релефите на пиктите на британските острови, VIII-IX в. Тази форма ще реши постепенно императивите за структурна стабилност на инструмента, както и за оптимизиране на резонаторната кутия и звуковия обем.

Чудесна подкрепа за тази хипотеза след като тя беше направена в статията от 2015г., е статията на кураторите на изложбата открита през октомври 2016 в музея на Средновековието "Клюни" в Париж - "По времето на Мерovingите".

Прегледа на диатоничната арфа от Средновековието представлява обширен поглед върху инструментите с подобна функция и форма в различните части на Европа. **В тази глава отново са цитирани примери от Българските земи - от църквата в Горно Нерези, XIIIв, и по-късно от Хрелъовата кула, през XIVв. (3.1)**

При този преглед ще намерим най-развитите образци на арфата от този период при келтите - Уелс, Ирландия, Шотландия, както и по Испанските земи. Което ни връща на мисълта за Келтиберия...и оригиналния принос на хипотезата в този труд.

Към научните приноси на този труд ще прибавя обяснението за водещата роля на френската арфова школа, (5.2), като докторантката предлага един подробен анализ включващ еволюцията на инструмента, създаването на съществен репертоар, създаването на френската школа и влиянието ѝ върху другите арфовите школи, както и преглед на политико-социалния климат в Европа от средата на XVIII век. Съставената схема потвърждава нагледно това влияние.

Що се касае до научно-приложните приноси, те засягат пряко арфовата педагогика:

- 1/ излагане на подробна фактология касаеща историята и спецификата на инструмента**
- 2/ подробен преглед на арфов репертоар, в голяма степен неизвестен у нас, илюстриран с редица музикални примери**
- 3/ детайлно запознаване с арфовите школи в исторически и в съвременен аспект**
- 4/ запознаване със специализирана преса, организации, конкурси и конгреси**
- 5/ цитиране на съдържанието на две ясно разграничени анкети с различни въпроси отправени към два панела от участници, водещи арфови педагози и изпълнители в световен мащаб**
- 5/ анализ, обобщения и изводи от направените анкети**

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд

1. Андонян-Крадзян, К. *Еволюция на арфата от ранно средновековие до ранен барок.* Доклад на X Научната конференция за докторанти с международно участие „Млад научен форум за музика и танц 2015“. Сборник № 10 с резюмета и CD с доклади: НБУ, 2016, с. 29.

2. Андонян-Крадзян, К. *Появата на арфата в Русия.* Студия, публикувана в сайта на департамент „Музика“, НБУ, научни и учебни издания 2015. (<http://www.music.nbu.bg/bg/publikacii>)

3. Андонян-Крадзян, К. Три статии в списание „Китара“ :

Пети международен конкурс за китара в София – 2011. (Бр. 3, 2011)

Шести международен конкурс за китара в София – 2013. (Бр. 3, 2013)

Седми международен конкурс за китара в София – 2014. (Бр. 3, 2014)

Списание Китара, издателство Добрев. София. АТ 01023003 ISSN 1311- 820X

1. В публикацията *Еволюцията на арфата от ранно средновековие до ранен барок* на X Научна конференция за докторанти на НБУ, намира място хипотезата от

настоящия труд за установяването на триъгълната форма на арфата през ранното средновековие. Изследването което касае взаимодействието между разпадащата се Римска империя и новосъздаващите се държави и зони на влияние в нейната периферия, получи непосредствено потвърждение, след като хипотезата беше поместена на конференцията от 2015г., от изложбата открита през октомври 2016 в музея на Средновековието "Клюни" в Париж - "По времето на Мерovingите". Нейните куратори - Изабел Бардие-Фронти, Шарлот Деноел и Инес Виела-Пети защитават теорията, че далеч от идеята за "края на света", края на Римската империя прераства в продължителен израз на културните влияния които тя е понесла при постепенното си създаване, и взаимодействието което нейното културно натрупване и наследство ще упражни върху новите държави, и новите форми на управление и култура в зараждащото се ранно Средновековие.

Тази неочаквана подкрепа показва по безспорен начин значимостта на изказаната хипотеза.

2.В студията за *Появата на арфата в Русия*, сме свидетели на натрупването и разработването на ключови материали, намерили място в дисертационния труд.

3. Публикациите в т. 3 отразяват богатата педагогическа практика на Г-жа Андонян

6. Мнения, препоръки и бележки

В ролята си на научен ръководител на дисертационния труд, ще си позволя да изкажа някои лични **наблюдения и мнения** засягащи работния процес и резултатите от това изследване.

Г-жа Кохар Андонян е утвърден педагог и изпълнител, с редица лични постижения в областта на арфовото изкуство. Тя е всеотдаен преподавател с международно реноме, и голям брой нейни ученици стават ежегодно лауреати на наши и международни конкурси, в съответните възрастови групи. През изминалите осем години, в рамките на майсторските ми класове за НБУ и за Софийски Музикални Седмици, Г-жа Андонян е мой безценен сътрудник, подготвяйки участниците с труден и често пъти непознат, подбран от мен материал. Нейното редовно лично участие допринесе за качеството на заключителните концерти и спектакли.

Високите очаквания, които имах в началото на нашето тригодишно изграждане на дисертационния труд, бяха напълно оправдани. Личните качества на докторантката - професионалната скромност и самокритичност, всеотдайното и неуморно посвещаване на непосредствените задачи, непрекъснатия стремеж към ново познание и анализ, широкият мироглед и мащаб на възприятията, както и качествата на духовната ѝ същност допринесоха неимоверно много за осъществяването на този огромен труд през призмата на личното ѝ израстване , и за безспорните му качества.

Препоръките ми касаят:

1. обмислянето на евентуално издание на дисертационния труд - като цяло или като отделни брошури с по-обща , или строго педагогическа насока. Тези издания предполагат допълнителното оформяне и стилово обединение на труда.

2. непосредственото приложение на количеството познание натрупано и кристализирало по време на подготовката и реализацията на дисертационния труд. От собствено наблюдение мога да преценя, че репертоара на учениците и студентите на Г-жа Андонян осезателно се разширява, но това е една дълга и трудна задача тъй като арфовото обучение в България е било подчинено в продължение на десетилетия на няколко полудостъпни Руски школи, съставени в голямата си част от клавирни транскрипции (причината се корени между другото, в липса на достъпност и информация по отношение на оригинален репертоар).

7. Заключение и оценка на дисертационния труд

Дисертационния труд на Г-жа Кохар Андонян-Краджян е внушителен по обем, със сериозен принос в специфичните научни и научно-приложни области, както и с оригинален принос към науката. Темата е извънредно актуална и публикацията се очаква с голям интерес в специализираните среди, както и сред широката публика.

По мое мнение, задачата по реализирането на дисертационния труд е изпълнена бестящо, присъждането на образователната и научна степен "Доктор" отговаря на всички критерии, поради което предлагам на уважаемите колеги от научното жури тази степен да бъде присъдена на Г-жа Кохар Андонян-Краджян.

Поздравявам докторантката за високото професионално постижение и я насърчавам за бъдеща научна дейност.

Проф. Сузана Клинчарова
10.03.2017

